

Smaastykker.

IV.

TIL RYTTERGODSSKOLERNES FORHISTORIE.

Ved Bjørn Kornerup.

Tohundredeaarsfesten 1921 for Oprettelsen af Frederik IV's Ryttergodsskoler gav blandt andet Anledning til fornyede Undersøgelser over disse Skolers Oprindelses-historie. Det lykkedes herigennem nærværende Meddeler at føre Beviset for, at Ophavsmanden til Tanken om Skolernes Oprettelse var den nidkære *Peder Hersleb*, der den Gang (1718—25) var Slotspræst ved Frederiksborg samt Sognepræst i Hillerød og Herløv¹. Ved en Gennemgang af Kilderne til Herslebs Biografi viste det sig nemlig, at man kunde fremføre Herslebs egne Ord for, at det var ham, der først af alle havde udkastet Tanken om Indrettelse af Skoler paa Rytterdistrikterne, idet Kongen havde følt sig saa tilfreds med det Forslag, han havde indgivet om Oprettelsen af en Skole i Herløv, at han gav Hersleb Befaling til at indrette sit Forslag for hele Amtet².

¹) Fra Frederiksborg Amt, Aarbog for 1921, udgivet af Frederiksborg Amts historiske Samfund, 1922, S. 28—40.

²) Jeg benytter Lejligheden til at udtale min Forundring over, at Argumentationen i den nævnte Afhandling ikke synes at have gjort det ringeste Indtryk paa Valdemar Seeger, der 1929 i sin Bog »Fra Kulsvierlandet« under Behandlingen af Ryttergodsskolerne S. 107—8 aftrykker et Brev af 23. Juli 1720 fra Amtmand Frederik v. Gram, der formentlig skal vise, at det er Gram, der er Ophavsmanden til Planen om Skolerne. Da Brevet, som Udgiveren rigtig bemærker, er skrevet 3 Dage efter, at Kommissionen for Indrettelsen af KrigsJORdebøger for Kronborg og Frederiksborg Amter var indgaaet med den officielle Forestilling til Kongen om Indretning af Skoler paa Rytterdistrikterne, er det ikke egnet til at oplyse om Sagens Forhistorie. Det er blot et Vidnesbyrd om, at ogsaa Gram nærrede en varm Interesse for Skolesagen (jvfr. ogsaa de af mig anførte Eksempler S. 38 i den citerede

Ved et Tilfælde er jeg stødt paa et nyt, med de forrige samstemmende Vidnesbyrd fra Peder Hersleb om hans Deltagelse i denne Sag, idet han en Gang som Sjællands Biskop mange Aar senere — 1755 — i et Brev til en af sine Efterfølgere som Slotspræst ved Frederiksborg, Peder Wedel, skriver nogle Linier om samme Emne¹. Da dette Vidnesbyrd fortjener at fremdrages, skal det meddeles her:

»Om Deres ædle Velærværdigheds Forespørsel, hvem det tilkommer ved Vacance at forsyne den kongl. Danske Skole i *Hillerød*, vil jeg give all den Underretning, som ieg veed. 1) Da Gud gav mig Naade til at have været Anledning til alle Rytterskolerne ved den *Project*, ieg gjorde om en Skole i *Herløf*, som behagede den velsignede Kong *F. 4* saa vel, at hand forlangte af mig *Project* til Skoler paa alt Ryttergodset, og da der just bleve 19 Skoler i den *Circumference*, saa *supplicerede* ieg og erholdte, at den 20de Skole skulle sættes i *Hillerød*, hvoraf allerede flyder, at den Skoles Om-sorg allene kom an paa Præsten, som aldrig er bleven *disputeret*.«

Afhandling), og at Hersleb ikke alene har sat det hele »Værk« i Gang. Ogsaa dette Synspunkt havde jeg kraftigt betonet, idet jeg (S. 37—8) siger: »Hersleb er at betragte som den, der kaster Stenen i Vandet og derved giver Anledning til, at Ringene dannes, men efter at have givet Stødet til den hele Skolesag, træder han afgjort tilbage, og Æren for det hele Værks videre Udvikling og Befæstelse maa han i høj Grad dele med en Række andre virksomme og skoleinteresserede Mænd, hvoriblandt man særlig bør fremhæve Biskop C. Worm, Overkrigskommissær Gabel, Jordebogskommissærerne og Amtmand Gram i Frederiksborg, en Mand, der i en Periode, hvor Administrationen ikke stod højt i Danmark, lagde fremragende administrative Evner for Dagen«. — Endelig kan bemærkes, at naar Seeger udtrykkelig gengiver det omtalte Brev ord- og bogstavret for at give en Forestilling om Amtmand Grams Retskrivning, er dette ganske fejlagtigt, da Brevet aldeles ikke er indført i Kopiprotokollen med Amtmandens egen, men med hans Skrivers Haand.

¹) Sjællands Bispearkiv, Kopibog for Bispebreve, 1755 19. April (Landsarkivet for Sjælland m. m.).